

lægge den. Jeg har blot villet angive Dem den Grund-Idee, som, saavidt mig bekendt, motiverede Rigsforsamlingen paa Tidsvold til at indføre den paaanførte Bestemmelse i Grundloven, og man maatte ansee Norges Stilling ved Adskillelsen fra Danmark saa meget heldigere, da det, uden at forurette noget Individ, kunde optage i sin Grundlov en Bestemmelse, som de fleste andre Lande maaskee vilde have været vel tjente med ikke at have faaet.

Fra den angivne Synspunct vilde det ikke have været tilstrækkeligt at forbyde at nedsette sig og drive Handel; thi for det første vilde det være umuligt at hindre en Jøde, der havde Tilladelse til at opholde sig i Landet, fra at drive Handel, og for det andet er det ikke alene som Handlende, men især som Tilhænger af den mosaiske Religion Grundloven, idetmindste efter min Mening, har udelukket Jøden fra Afgang til Riget."

Selve Skriftet vedlægges til Eftersyn for dem, der udførligen ville gjøre sig bekendt med det Forhandlede. Deri findes og Glogau's Svar (No. 43—44, Side 337—339). Han citerer det Nordahl Bruuns Ord: "Uden at opoffre mine Grundsætninger, men meget mere paa Grund af dem, agter jeg Dig o Israel! og elsker Dig med broderlig Samfunds Aand." "Som lutherisk Christen," siger han videre, "saaer jeg paa Menneskehedens høieste Spids, kan række min Haand til Jøden, Tyrken, Hedningen, Intet forbyder mig at kalde dem Brødre; ja min guddommelige Lovgiver, Jesus Kristus, befaler mig endog dette. Denne Troe har jeg antaget, og derfor har jeg antaget den; saaledes forplanter jeg den paa mine Børn, de skulle elske Christne, Jøder og Tyrker, og velsigne den Time, da jeg først antog denne Troe. Mig forekommer enhver Afvigelse fra disse Grundsætninger at stride imod en ret christelig evangelisk Troes Aand."

Jødernes Emancipation i andre europæiske Stater, hvilken er Gjenstand for offentlige Forhandlinger i constitutionelle og ikke — constitutionelle Stater, angaaer ikke umiddelbar samme Spørgsmaal, som vi fortiden have at behandle. Set er at nægte Fremmede Afgang til en Stat, et Andet at nægte nogle blandt Landets Indbyggere Deeltagelse i borgerlige Rettigheder. Ikkedestomindre afgive disse Forhandlinger og Litteraturen vigtige Erfaringsdata til Bevarelse af det første Spørgsmaal, hvorom det gjælder hos os. Committeeen har derfor anset det som Pligt at gennemgaae de trykte Skrifter, der underhaanden ere den meddeelte eller paa anden Maade have været tilgængelige for den, over Emancipations-Spørgsmaalet og Forhandlingerne derom, saavidt den Tid, der fra Thingets øvrige Forretninger har kunnet affees, har gjort det muligt. Forsaavidt Disposition havees over dem, vedlægges disse Skrifter til Eftersyn.

I Henseende til det første Spørgsmaal, som ved ethvert Forslag til Forandring i Grundloven nødvendig maa bevarer, om Forandringen modsigter Grundlovens Principer, eller alene angaaer enkelte Bestemmelser, der ikke forandre Constitutionens Aand, maa Committeeen ganske henholde sig til Høiesterets Betænkning. Den kan saameget mindre finde den Betænelighed overveiede, som 2 af Rettens Medlemmer have lagt Vægt paa, grundet paa de af Rigsforsamlingen vedtagne foreløbige Grundsætninger, som den finder klart baade af Forhandlingernes Gang i det Hele, og af Blandingen af Væsentligt og Uvæsentligt i Indholdet, at disse Regler ingenlunde af Rigsforsamlingen ere betragtede som egentlige Principer: det er Regler paa hvilke Grundlovens øvrige Bud hvile som paa en fælleds Rod, men alene som enkelte Bestemmelser, hvorom man foreløbigen var bleven enig, som et Slags Udgangspunct for den Committee, der var overdraget at udarbejde Udkast til Constitutionen. Af deres indvortes Bestaenhed alene kunde det derfor beroe, hvorvidt de skulde blive til noget mere end Regler for Committeeen ved Udførelsen af det den overdragne Hverv, blive Principer i Loven eller ikke. Under saadan Synspunct kunde umuligt en saa enkelt og isoleret Bestemmelse, som Jødernes fremdeles Udelukkelse fra Riget, komme ind under Begrebet om Lov-Princip. Dgsaa Bestemmelsens Form tilkjendegiver den mere som Undtagelse fra eller Indskrænkning i Hovedregelen om frie Religionsøvelse, end som selvstændig Regel. Den er desuden, hvad enten man betragter den som Regel eller Undtagelse, siensynlig gaaet ud fra en Bilsfarelse. Amtmand Falsen selv — Medlem ikke alene af den constituerende Rigsforsamling, men og af den Committee, der forfattede Udkast til Grundloven — er i saa Henseende det paalideligste Vidne. Han erklærer, at den Grund-Idee, som motiverede Rigsforsamlingen til at antage den omhandlede Bestemmelse, var, at den jødiske Religion ikke aander andet end Had og Foragt mod hver den, som ikke bekjender sig til den, — en Sætning virkelig saa temmelig vor Folkemening paa den Tid — og at Jøder ved den da gjældende Lovgivning vare udelukkede fra Afgang til Riget, hvilket ligeledes var almindelig Mening, saaledes at Lovgiveren selv længe før Grundloven — som Christiansands Privilegier af 1738 vise — var smittet deraf.

Det næste Spørgsmaal, om Erfaring har lært, at den foreslaaede Forandring bør foregaae, formener Committeeen for en væsentlig Deel at være besvaret ved det Anførte. Den igjennem Tidernes Løb vundne Overbeviisning om Feilagtigheden af den Grundidee, hvorfra man gik ud, ved at optage Bestemmelsen i Grundloven, er nemlig en saadan Erfaring. Har man nemlig blot villet bibeholde en Bestemmelse, som formeentlig allerede indeholdt i den ældre Lovgivning, og det fordi man tillige forudsatte Jøderne ifølge Religionsbegreber beskaede af Had og Foragt imod de Christne, og man derefter erfarer, igjennem fuldstgjørende Oplysninger derom, at begge Forudsætninger vare urigtige, saa følger deraf, at den paa saa feilagtig Grundvold hvilende Bestemmelse bør forandres — at det Begrundede maa bortfalde med dets Grund — medmindre der kan paavises, istedetfor den bortfaldne Grund, andre endnu bestaaende, som føre til samme Resultat. At det var en vildfarende Troe, at Jøderne ialmindelighed tilforn vare udelukkede fra Afgang til Riget, det er uimodsigeligt, naar man ser hen til Placaten af 23de Januar 1750 og til selve Landslovens 3—22—1, hvorefter Afgang stod uindskrænket aaben for portugisiske Jøder, og betingelsesviis for alle andre Jøder, nemlig ved at forskaffe sig Kongeligt Leidebrev. Det er siensynligt, at Rigsforsamlingens Medlemmer have været ubekjendte med disse Lovbud, eller ikke erindret dem, hvilket var ganske rimeligt i Betragtning af den factiske Tilstand, at hverken Portugisjører eller andre Jøder vare enten uden eller med Leidebrev seete i Riget, hvad enten nu Karsagen dertil var, at ogsaa de ikke kjendte den Afgang, der stod dem aaben, eller de under Rigets daværende Stilling ikke fandt, at der var Noget for dem at gjøre. Om at den Mening, at Jødernes Religion medførte Had og Foragt mod anderledes Troende, var vildfarende, derom havees saa uforkastelige Vidnesbyrd i den hellige Skrift, at man alene behøver med rebelligt og fordomsfrit Sind at gennemløse de Steder i det gamle Testamente, som indeholder den mosaiske Religions Lærdomme, for at overbevise sig derom. Og kunde det vel være anderledes? Skulde Kjærlighedens

Gud, Alles fellede Fader, Jøderne ikke mindre end de Christne, kunne hyde Mennesket Gud og Foragt imod Mennesket som Religions Pligt? Vi skulle ikke opfylde nærværende Indstilling med Citater af Religionens Bud, der lære det Modsatte. De bør ligesaa tidt være den Christne som Jøden ubekjendte. Committeeen vil forøvrigt i den Anledning henvise til det theologiske Facultets Bidnesbyrd.

Efter de Bidnesbyrd, vi have, indeholdes i Talmud og Rabbinernes Skrifter dog For skrifter i en mod de Christne fiendtlig Aand, og Talmud antages efter det theologiske Facultets Erklæring at indeholde for Jøden bindende Religionsfor skrifter. Committeeen anseer det imidlertid ved de derover i forskjellige Skrifter meddeelte Oplysninger tilstrækkeligt godtgjort, at der foruden hine ogsaa indeholdes For skrifter af aldeles modsat Tendents; at hine erkjendes at være Enkeltes Uttringer af Uvillie over de frygtelige Forfølgelser og Undertrykkelser, som Jøderne have lidt af de Christne; at saadanne For skrifter ikke ansees for gjældende Regler, hvilket ogsaa ved officielle Erklæringer er stadfæstet, og at Religionsunderviisningen er ordnet paa aldeles modsat Grundvold. Men hvad der fremfor Alt godtgjør, at Jøden og den jødiske Religion ikke nærer fiendtligt Sindelag mod de Christne ere de virkelige Kjendsgjerninger i de uomtvistelige Bewiser, som overalt have, og af hvilke høist mærkelige ere i Storthingets Hænder, om at Jøderne overalt hvor de mødes med menneskeværdig Behandling, vise sig som gode Borgere og gode Mennesker. Committeeen henviser til de ovenfor erhvervede Bidnesbyrd fra hollandske og svenske Authoriteter; til dem, der indeholdes i de med denne Indstilling følgende Forhandlinger om Jødereglementet i de svenske Rigsstænder, især Adelsstanden; til Catechet Cohens Beretning om de mosaiske Troesbekjendendes Stilling i Danmark, og til Beretningen om Jøderne i Danmark i Tidsskriftet Bragi og Idun, og den christelige Præst Grundtvigs Afhandling om Jødernes Balgbarhed i samme Tidsskrift, og til Forhandlingerne i Provindsialstænderne angaaende Petitionen om, at Balgbarheden maatte bevilges dem. Overalt indeholdes heri hæderlige Bewiser paa Jødernes Borgersind, deres troelige Oplyselse af Borgerpligterne og deres Velgjørenhed mod Jøder og Christne uden Forskjel, som maa tilintetgjøre enhver Tanke om fiendtligt Sindelag.

Det er imidlertid væsentlig paa andre Grunde, end de som man paa Eidsvold gif ud fra, at den foreslaaede Grundlovsforandring nu bestrides, nemlig paa den ene Side Frygt for at fattige Jøder skulle overstrømme Landet og blive os til Byrde, paa den anden Side, at de Rige skulle rive Næringerne til sig til Skade for Landets indfødte Indbyggere. Committeeen troer, at disse Betragtninger retteligt lades uden Indsyndelse paa Spørgsmaalets Afgjorelse fortiden, da Forslaget ikke gaaer ud paa, nu at give Jøderne videre Afgang til Riget end den indskrænkede, som de efter den private Lovgivning, der desuden i den senere Tid factisk er betragtet som gjældende, kunne erholde, og derhos paa at gjøre Forandring i Civillovgivningen om Jøderne mulig, hvis den lovgivende Magt i sin Tid skulde finde Grund dertil, hvilket Grundloven, saalænge den omhandlede Bestemmelse staaer ved Magt, hindrer; hvorfor deslige Undersøgelser efter Sagens Stilling synes overflødige. For det Tilfælde, at man alligevel vil løfte Fremtidens Slør under Forudsætning om, at den lovgivende Magt senere skulde beslutte Forandring i den private Lovgivning i denne Materie, vil Committeeens Pluralitet dog ikke tilbageholde sin individuelle Formening, som Modsatning til den ovenansførte, at den anseer den ene Frygt ligesaa ubegrundet som den anden, naar der tages Hensyn til Massen af Erfaringer i det Hele og ikke blot til nogle enkeltstaaende. Committeeen har hidtil gaaet ud fra, at naar det tilstrækkeligt er godtgjort, at Lovens Grund er en Bilsfarelse, uden at nogen anden gyldig Grund gives for alligevel at beholde Grundlovsbestemmelsen, bør det Begrundede bortfalde, og Forslaget derfor bifaldes.

Man kunde maaskee dog antage, at hvis ellers ingen positive Grunde gives for dette Resultat, saa maatte allerede vor Grundlovs egen Forbring paa Stabilitet, og den Omhyggelighed, hvormed saadan Synsmaade hos os altid er bevaret, være Grund nok til at modsætte sig ethvert Forslag til Forandring. Med Hensyn hertil maa bemærkes, at Grundlovens omhandlede Bud, som Høiesteret i sin Betænkning har viist, gaaer ud paa aldeles og uden Undtagelse at ubelukke Jøderne fra Afgang til Riget, at de oeconomicke og mercantile Forholde have medført, at vi alligevel ikke kunne undgaae at træde i forskjellige Forbindelser med Jøder i Udlandet, og at disse igjen have i visse Tilfælde gjort det nødvendigt at tilstede dem Agangen. Saaledes har Nødvendigheden i Virkeligheden medført en factisk Omgaaen af Grundloven.

Men har man nu at vælge imellem Ophævelse af Loven eller at lade den staae paa Papiret, medens den factisk betragtes som gjældende ved at underknydes en anden Mening end den har, saa kan vel ingen være i Tvivl om, at det første bør foretrakkes, end mere naar man ved at vælge det Sidste tillige understøtter og vedligeholder den Bilsfarelse, der har givet Anledning til Bestemmelsen.

Erfaring har fremdeles lært, at Lovbudet i sin Anvendelse medfører Boldsomheder og Uretfærdigheder, endog uden at noget Gode derved opnaaes. Et eneste Tilfælde, som Behandlingen af den slibrudne Michael Jonas, maatte allerede være tilstrækkeligt Beviis om, at Lovbudet ikke kan bestaae med Retfærdighed; dets Virkninger for Politimester Friele, der var sat i det Tilfælde, at han maatte handle, og handlede efter bedste Skjønne, er et nyt Beviis herfor. Disse vare nemlig Følger af Lovstedets indvortes Uhenigtsmæssighed, der paa den ene Side ikke tillod Jøden at forblive i Landet, og paa den anden Side gjorde det til en Uretfærdighed at jage ham bort. Allerede i 1817 opfaste Kjøbmand Glogau Spørgsmaalet, hvorledes Bedkommende skulde forholde sig i et saadant Tilfælde, og han fremsatte det paa en Raade, der viste, at han ansaae det for uopløseligt (Røffe Tilskuer 2den Aarg. No. 7). Svaret udeblev, indtil Nødvendigheden medførte, at Knuden maatte overhugges — til liden Baade for vedkommende Embedsmænd, saavel som for den uhykkelige Mosait. Ikke meget mindre opværende maa det føles, at en Kunstner Henri Leia, blot for at være kommen til Landet, uden forresten at have foretaget sig Noget til Nogens Færnemelse, skulde lide Fængsel paa Vand og Brød i 28 Dage, og at en anden uskyldig Mand maatte for sin Gødtrøenhed udrede Bøder, Alt for at opretholde en saadan Lovs Anseelse i de Dele, hvortil Fortolkningens Vilkaarlighed ikke lod sig udstrække. Det er sandt, det vilde ikke været bedre eller anderledes, om Grundlovsbudet ikke havde været til, naar den private Lov alligevel bestod, efterdi disse Tilfælde just vare Anvendelser af den private Lov ligesaa vel som af Grundloven. Men saalænge Grundlovens § 2, forsaavidt Jøder angaaer, bestaaer, kan den private Lov ikke i denne Deel forandres, hvor forkastelige dens Virkninger end vise sig at være. Saaledes indeholdes ogsaa heri en Grund for at sætte Grundlovsbudet ud af Kraft.

Ogsaa Høiesteret har i sin Betænkning antydet Hensigtsmæssigheden af en Grundlovsforandring i dette